

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ

УДК 379.8:37.013.42

Корнієнко Т.М.

У статті порушено проблеми організації дозвіллевої діяльності з прийомними сім'ями. Закцентовано увагу на соціально-педагогічних та психологічних можливостях дозвіллевої діяльності для успішної життєдіяльності прийомної сім'ї. Охарактеризовано складові соціальної роботи із забезпечення дозвіллевої зайнятості членів прийомної сім'ї. З'ясовано методичні особливості організації дозвіллевої діяльності з прийомними сім'ями; проаналізовано діяльність соціальних установ щодо задоволення дозвіллевих потреб прийомних сімей.

Ключові слова: прийомна сім'я, соціальна робота, соціально-педагогічні послуги, дозвіллєва зайнятість, дозвілля.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ПРИЁМНЫМИ СЕМЬЯМИ

Корниенко Т.Н.

В статье затронуты проблемы организации досуговой деятельности с приемными семьями. Акцентировано внимание на социально-педагогических и психологических возможностях досуговой деятельности для успешной жизнедеятельности приемной семьи. Охарактеризованы составляющие социальной работы по обеспечению досуговой занятости членов приемной семьи. Выяснены методические особенности организации досуговой деятельности с приемными семьями; проанализирована деятельность социальных учреждений по удовлетворению досуговых потребностей приемных семей.

Ключевые слова: приёмная семья, социальная работа, социально-педагогические услуги, досуговая занятость, досуг.

THE PECULIARITIES OF THE FOSTER FAMILIES LEISURE ACTIVITIES

Korniyenko T.M.

The article deals with the items of the foster family leisure activity. Attention is paid to the social and educational, psychological opportunities of leisure activity for successful foster family life. Social work components of providing the leisure activity for the foster family members are characterized. The paper considers the methodical peculiarities of leisure activities organization for foster families. The activity of social institutions of satisfying the leisure needs of foster families are analyzed.

Key words: foster family, social work, social and educational services, leisure activities.

Постановка проблеми. Трансформація суспільства, переосмислення значущих життєвих цінностей, зміна світогляду вимагає необхідних перебудов у різних сферах життєдіяльності людини. З огляду на це соціальна сфера набуває

надзвичайно важливого значення для задоволення життєво необхідних потреб. Однією з них є потреба дитини на зростання та виховання в сім'ї. Ратифікація Україною Конвенції ООН про права дитини (1991р.) зобов'язала державу захищати права дітей та визнала важливість і необхідність, а також пріоритетність сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Відповідно до п. 3 ст. 5 Сімейного кодексу України держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. Кожна дитина, яка тимчасово або назавжди позбавлена свого сімейного оточення, має право на захист і особливу допомогу з боку держави, зокрема діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування [10]. Згідно зі статистичними даними, станом на 30.12.2014 р. в Україні (без урахування АР Крим, м. Севастополь) функціонує 4123 прийомні сім'ї, у яких виховуються 7439 дітей. Потрібно зазначити, що створення прийомних сімей та їх подальше успішне функціонування вимагає від фахівців соціальної сфери глибокого розуміння цієї проблеми, професійного підходу та реалізації широкого спектру соціальних послуг, які допоможуть задовольнити потреби всіх членів прийомної сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей соціальної роботи з прийомними сім'ями займалися такі вчені, як Г. Бевз, В. Кузьмінський, О. Нескучасва, О. Дорошенко, В. Ейдемільер, І. Пеша, Л. Тасурова, М. Юратович, Л. Бейлес та інші.

Проблемами організації дозвілєвої діяльності, її значення для розвитку особистості розглядали у своїх працях М. Аріарський В. Воловик, В. Димов, А. Журкіна, В. Кірсанов, Е. Соколов, В. Тріодій, Н. Цимбалюк та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз науково-методичної літератури з проблем функціонування прийомних сімей, соціальної роботи з ними засвідчив, що питання організації дозвілєвої діяльності з прийомними сім'ями сьогодні ще не знайшли свого повного висвітлення.

Мета статті полягає в розкритті особливостей організації дозвілєвої діяльності з прийомними сім'ями.

Виклад основного матеріалу. Вхідження дитини в нову прийомну сім'ю є тривалим і складним процесом. Відомо, що нормальний розвиток дитини є не лише в задоволенні її потреби в їжі та одязі. Важливими є також прояви любові, уваги й турботи з боку дорослих, що дасть змогу дитині відчути щастя, а також сприятиме становленню соціально зрілої особистості. Отже, задоволення потреб дитини формує не тільки почуття довіри, але й почуття її прихильності та прив'язаності до тих, хто до цього причетний. Говорячи про прийомну дитину, варто звернути увагу на той факт, що діти цієї групи характеризуються певними порушеннями у формуванні прив'язаностей. Дослідниками проблем функціонування прийомних сімей визначено орієнтовний перелік потреб дитини на різних вікових етапах [8, с. 11-12]. Починаючи від народження і до 18-річчя, потреби від життєво необхідних (їжа, одяг, контакт із батьками, любов, турбота, увага, прихильність тощо) збільшуються, включаючи потреби різних сфер життя (фізична, екологічна, інтелектуальна, духовна, соціальна, психологічна та емоційна). Налагодження контакту з прийомними батьками, новими братами та сестричками, родичами та близькими супроводжується тривалим психологічним напруженням, непорозуміннями, інколи небажанням сприймати життєві установки нової родини. Відповідно, і члени прийомної сім'ї відчувають

значний психологічний дискомфорт. З-поміж значної кількості проблем однією з найважливіших для прийомних батьків є знаходження «точок дотику» з прийомною дитиною. Зважаючи на те, що життя дитини в прийомній сім'ї стає регламентованим: формується режим дня, з'являються обов'язки та доручення, обов'язкові для виконання форми роботи (відвідування дитсадка, школи тощо), вона може відчувати себе обмеженою, надміру контрольованою та завантаженою. Саме тому пропозиції нових батьків, спроби встановити довірливі стосунки часто призводять до опору, вияву негативу, іноді й агресії. Досвід роботи фахівців соціальної сфери, висновки батьків прийомних сімей із багаторічним досвідом засвідчили, що «шлях до прийомної дитини» легше знайти, залучивши її до цікавої для неї роботи або заняття, тобто до дозвілєвої діяльності. Потрібно зазначити, що спілкування дитини в умовах дозвілєвої діяльності задовольняє її потребу в емоційному контакті, співпереживанні, дає змогу отримати необхідну або цікаву інформацію, сприяє об'єднанню зусиль для спільних дій.

Безперечним є той факт, що питання організації дозвілєвої діяльності з прийомними сім'ями можна розглядати з кількох сторін: організація дозвілєвої діяльності в прийомній сім'ї з метою полегшення входження дитини в нову родину; забезпечення дозвілєвої зайнятості прийомної дитини для розширення або утворення нового, цікавого та корисного для неї кола спілкувань із ровесниками; можливість зняття емоційного напруження прийомної дитини; спільна організація дозвілля для прийомних сімей із метою відпочинку, обміну досвідом, набуття нових знань тощо.

Характеризуючись добровільністю, доступністю, відповідністю до віку дозвілєва сфера реалізує такі важливі функції як рекреаційна, комунікативна, соціальна, ціннісно-орієнтаційна, творча, пізнавальна та виховна. Щодо функцій сімейної дозвілєвої діяльності, то М. Болотова визначає такі: консолідує, комунікативна, самореалізаційна, компенсаторна, ціннісна, пізнавальна, рекреаційна, гедоністична [2]. О. Беляков, І. Мещерякова сімейне дозвілля поділяють на домашнє дозвілля і вуличне дозвілля із сім'єю. До сімейного домашнього дозвілля автори відносять: самодіяльні заняття; спільне звернення до аудіовізуальної інформації; домашні спектаклі, сімейне читання, ігри, свята. Сімейне вуличне дозвілля включає: рекреативний, оздоровчий і спортивний сімейний відпочинок; спільне відвідування театрів, музеїв, кінотеатрів, концертів, культурно-просвітницьких заходів; відвідування гостей; організацію самодіяльних сімейних художніх колективів; участь у масових святах та видовищних заходах; організацію сімейних свят та ритуально-обрядових дійств із залученням закладів культурно-дозвілєвої сфери [1].

На думку Т. Кисельової, активне включення та взаємодія на різних рівнях спілкування: сім'я – діти, сім'я – сім'я, діти – діти, діти – підлітки – дорослі становлять особливу цінність сімейної дозвілєвої діяльності [5]. Одночасність реалізації зазначених контактів є ще однією важливою особливістю сімейної дозвілєвої діяльності, що дає можливість її емоційно наповнити, створити позитивну психологічну атмосферу. Саме тому під час дослідження потенційної прийомної родини фахівцями соціальних служб має бути звернено увагу на особливості сімейного дозвілля в цілому і її членів зокрема. Під час роботи з потенційними прийомними батьками, особливо в такій сфері батьківської компетентності, як задоволення потреб дитини в розвитку, значна увага приділяється дозвілєвим

питанням. Так, потенційні батьки мають дати відповіді на запитання: «Чи є у Вас хоббі, яким би Ви могли зацікавити дитину?»; «Що Ви знаєте про можливість розвитку інших захоплень дитини у Вашому середовищі?»; «Як Ви проводите вільний час? Як відпочиваєте?; У які ігри граєте?»; «Що Вам приносить радість та заспокоює Вас?» [7, с. 96-97]. Така робота дає можливість сформува-ти або ж удосконалити вміння батьків організувати особисту й сімейну дозвіл-леву діяльність, розкриває виховний потенціал сімейних дозвіллевих занять.

Необхідно зазначити, що під час соціального супроводу фахівцями соціаль-них служб здійснюється аналіз різних способів організації дозвіллевої зайнятості прийомної дитини в новій родині, які можуть дати уявлення про різні сфери розвитку дитини. Так, звертається увага на специфіку побудови дитиною сто-сунків з однолітками; наявність друзів, товаришів; взаємовідносини в дитячих колективах (дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладах); взаємовідно-сини з дітьми за місцем проживання; можливість розширення кола спілкування з однолітками (участь у діяльності позашкільних навчальних закладів, громадсь-ких організацій); уміння організувати власне дозвілля тощо [7].

Очевидно, що перебування дитини в прийомній сім'ї передбачає вирішення багатьох складних питань, які часто мають моральний підтекст. Іноді для відвер-тої розмови або бесіди потрібні поштовх, причина. З цією метою спеціалістами було складено перелік відеоматеріалів «Прийомні діти та діти без батьків», які в ненав'язливій формі допоможуть підняти або вирішити питання виховання в прийомній сім'ї: фільми СРСР («Син полку» (1946), «Два Федори» (1958), «Чужі діти» (1958), «Доля людини» (1959), «Серьожа» (1960), «Євдокія» (1961), «Коли дерева були великими» (1961), «Серед добрих людей» (1962), «Мати й мачуха» (1964), «Діти Дон Кіхота» (1965), «Республіка ШКІД» (1966), «Мачуха» (1973), «Дивні дорослі» (1974), «Підранки», «Зрадниця» (1977), «Украдене побачення» (1989), «Мужики» (1981), «Хозяйка дитячого будин-ку»); закордонні фільми та фільми країн СНД («Спартак і Калашников» (2002), «Матильда» (1996), «Кучерява С'ю» (1991), «Джейн Ейр» (1996), «Стюарт Літл» (1999), «Притулок для Енні» (1999), «Білий орлеандр» (2002)); мульт-фільми («Ліло і Стіч» (2002), «Сирітка Енні» (1997), «Вовк і теля» (1984), «Мама для мамонтеняти» (1981) [7, с. 74-77]. Таким чином, спільний пере-гляд фільму чи мультфільму, залежно від віку дитини та рівня її розвитку, забез-печить спільну дозвіллеву зайнятість і допоможе вирішити певні проблеми.

Аналіз діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді дав змо-гу визначити найпоширеніші види дозвіллевої діяльності, до яких приєднуються прийомні сім'ї. По-перше, це залучення дітей із прийомних сімей до святкових заходів: новорічні та різдвяні ялинки, Масляна, великодні свята, День захисту дітей та інші. По-друге, це проведення творчих заходів, де прийомні сім'ї де-монструють свої таланти (спів, поробки, кулінарні вироби тощо). По-третє, це організація відеолекторіїв для прийомних дітей та їхніх батьків, проведення круглих столів, спілкування у форматі «запитуйте – відповідаємо», тематичні зустрічі тощо. По-четверте – проведення «Літніх шкіл», метою діяльності яких є створення середовища для відновлення власних життєвих сил та підвищення здатності прийомних батьків забезпечувати належне функціонування прийом-ної сім'ї, обговорення та оцінювання проблем, що виникають у житті дітей і батьків, шляхи їх вирішення, краще усвідомлення завдань, активний та корис-

ний відпочинок разом зі своїми дітьми та іншими сім'ями. Популярними формами роботи в «Літній школі» є такі: рольові ігри, сімейні вечорниці, конкурсні програми, спартакіади, тренінги, дискусії, аналіз ситуації та ін. По-п'яте – організація «Клубів сімейного дозвілля для прийомних сімей», де прийомні батьки і діти мають змогу зустрічатися, спілкуватися в неформальній обстановці, ділитися довідом вирішення проблем, доцільно і корисно проводити свій вільний час. По-шесте – сприяння в оздоровленні прийомних дітей, прийомних сімей [3; 4; 6; 9; 11].

З метою визначення ролі дозвілля в життєдіяльності прийомної сім'ї, ми працювали із п'ятьма прийомними сім'ями (Кролевецький р-н, Сумська обл.) в яких виховується семеро прийомних дітей віком від 6 до 18 років. Означені прийомні сім'ї мають різний стаж функціонування. «Найстарша» прийомна сім'я створена у 2007 році, «наймолодша» – у 2012 році. Спостереження за сім'ями проводилося з початку їх функціонування. Отримані дані засвідчили, що включення дитини в сім'ю, її адаптація відбувалася швидше і безболісніше там, де батьки з перших днів залучали дитину до різної цікавої дозвіллевої зайнятості (збирання грибів, випікання солодощів, квітникарство, рибальство тощо). Спільність інтересів, яка з'являлась під час дозвіллевих занять, зближувала дитину у батьків. Слід відмітити, що в дозвіллевій заняття включалися обом батьків, що давало змогу прийомній дитині одночасно пізнавати і тата і маму. Варто зазначити, що не всі прийомні батьки спочатку дослухалися до порад щодо організації сімейної дозвіллевої діяльності. Проте, коли перші сімейні дозвіллеві заняття мали позитивний ефект, тоді прийомні батьки самі стали проявляти ініціативу щодо організації сімейного дозвілля. Уже наприкінці першого року функціонування прийомні діти залюбки демонстрували свої творчі здобутки: в'язані вироби, вишивки, кулінарні вироби, вироби з дерева, бісероплетіння; показували грамоти із спортивних досягнень, співочих та хореографічних конкурсів. Для підтримки в прийомної дитини захоплення спортом в одній із сімей батьки придбали тенісний стіл. Ще в одній сім'ї (виховується двоє дівчаток) з'явилася традиція «збір приданого». Так, прийомна мама разом із прийомними доньками самостійно готують «придане» – вишивають рушники, серветки, скатертини тощо.

Відвідуючи такі родини, певний час відчувається зміна сімейної атмосфери – від напруженої до привітної, спокійної. Так само спостерігаються і зміни в прийомних дітях – зникає відлюдкуватість, жорстокість, непослух, психічна нерівноваженість. Як наслідок – більш ніж за вісім років функціонування прийомних сімей, жодної із них не було розформовано.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, правильно організована, доцільна і цікава сімейна дозвіллева зайнятість допоможе не лише полегшити «входження» прийомної дитини в нову сім'ю, а й створити сприятливе середовище для її всебічного розвитку.

Напрямом подальшої розробки проблеми вважаємо дослідження особливостей самореалізації прийомних дітей у дозвіллевій сфері.

Список літератури

1. Беляков О.И., Мещерякова И.В. Семейный туризм как форма досуговой деятельности / О.И. Беляков, И.В. Мещерякова // Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В.Г. Белинского. Обще-

ственные науки. - 2012. - Выпуск № 28. - С. 690-693.

2. Болотова М.И. Организация семейной досуговой деятельности в учреждении дополнительного образования детей : дисс. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук: 10.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Марина Ивановна Болотова. — Оренбург, 2001. — 191 с.

3. Закарпатський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : молоді <http://zocsssdm.org/>.

4. Закарпаття онлайн : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakarpattia.net.ua/>.

5. Киселёва Т.Г. Социально-культурная деятельность / Т.Г. Киселёва. - М. : Мгуки, 2004. - 539 с.

6. Кіровоградський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ocsssdm.kr-admin.gov.ua/>.

7. Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі» (у трьох частинах). Частина третя / За заг. ред. Т.Ф. Алексєєнко. — К. : Держсоцслужба, 2007. — 104 с.

8. Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі» (у трьох частинах). Частина друга / За заг. ред. Т.Ф. Алексєєнко. — К. : Держсоцслужба, 2007. — 192 с.

9. Львівська обласна організація Ліги соціальних працівників України : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ngo.lviv.ua/>.

10. Сімейний кодекс України : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

11. Херсонська правда : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://pravda.ks.ua/>.

***Abstract.** The article deals with the items of the foster family leisure activity. The role of leisure activities in the process of adapting of a foster child in the new family, the types and functions of family leisure activities are described. It should be mentioned that inclusion and interaction at various levels of communication: the family - children, the family - family, children - children, children - teenagers - adults in the family leisure activity fills its emotional, creates psychological and positive atmosphere. That is why during the potential foster families research, social services experts draw attention to the peculiarities of family entertainment and its members. During lessons with potential foster parents there is the work on the forming or improving the parents' ability to organize personal and family leisure activities and educational potential of family leisure activity is noted. The article points out that in the implementation of social support social of services experts analyze the various ways of leisure employment adopted child in the new family that can give an idea of the different areas of development. Voluntary, the ability to take account of age and individual peculiarities of family leisure activities members can solve complex psychological and pedagogical issues of education adopted child. Analysis of social service centers for families, children and young people allowed to define the most common types of leisure activities that are included foster families, namely the involvement of children with*

foster families to holiday events; of creative activities; organization of video lectures for foster children and their parents, round tables, communicating at the «ask – answer» thematic meetings; «Summer School»; organization «Family Leisure Club for foster families»; assistance in the rehabilitation of foster children, foster families. It is emphasized that the observation of foster families and help in the organization of family leisure activities are allowed to mark changes of family atmosphere - from tense to friendly, quiet.

At the same time there are changes in foster children – disappear violence, disobedience, mental imbalance. Thus, properly organized, purposeful and interesting family leisure time will facilitate «entry» foster child in the new family and also to create a favorable environment for its comprehensive development.

СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТУРЕЧЧИНИ НА МЕЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

УДК 378.011.3:338

Гюль А.

Стаття присвячена аналізу стану вищої освіти Туреччини на межі ХХ-ХХІ століть. У статті на основі історичного та системного підходів досліджуються зміни, пов'язані із вищою освітою Туреччини, обґрунтовується необхідність пошуку шляхів удосконалення підготовки майбутнього фахівця в умовах євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: вища освіта, освітні реформи, автономія, демократизація, фундаменталізація, стандартизація, університети.

СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ТУРЦИИ НА РУБЕЖЕ ХХ-ХХІ ВЕКОВ

Гюль А.

Статья посвящена анализу состояния высшего образования Турции на рубеже ХХ-ХХІ веков. В статье на основе исторического и системного подходов исследуются изменения, связанные с высшим образованием Турции, обосновывается необходимость поиска путей усовершенствования подготовки будущего специалиста в условиях интеграционных процессов.

Ключевые слова: высшее образование, образовательные реформы, автономия, демократизация, фундаментализация, стандартизация, университеты.

THE STATE OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN TURKEY AT THE TURN OF XX-XXI CENTURIES

Gul Ali

The article analyzes the state of higher education in Turkey at the turn of XX-XXI centuries. On the basis of the historical and systemic approaches are studied changes related to higher education in Turkey, the necessity of finding ways to improve the preparation of the future expert in the conditions of integration processes.